

Algemeen oordeel van de Onderzoeksraad

De Onderzoeksraad heeft in zijn rapport 'Samenwerken aan nucleaire veiligheid' aanbevelingen gedaan aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en aan de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS). In zijn algemeenheid zijn de ontvangen reacties teleurstellend. De staatssecretaris en de ANVS spreken vooral omzichtig geformuleerde intenties uit zonder concreet te worden. In de reacties herkent de Raad de standpunten die de Onderzoeksraad reeds tijdens zijn onderzoek heeft waargenomen. Deze laten weinig nieuwe inzichten zien. Bovendien blijkt uit de reacties geen gevoel van urgentie voor de problematiek als verwoord in het rapport.

Over het rapport 'Samenwerken aan nucleaire veiligheid'

Om goed voorbereid te zijn op een kernongeval met grensoverschrijdende gevolgen is het noodzakelijk dat Nederland de samenwerking met België en met Duitsland verbetert. Naast het verbeteren van de crisisplannen, moeten de landen meer samen oefenen en organiseren dat ze de te treffen maatregelen en de communicatie hierover onderling afstemmen. De Raad is positief over de samenwerking tussen de landen om te voorkomen dat een kernongeval ontstaat. Wel moeten de bevoegde autoriteiten meer oog hebben voor de zorgen in de samenleving en de informatievoorziening aan burgers verbeteren. De Onderzoeksraad is zijn onderzoek gestart naar aanleiding van onrust onder de bevolking over incidenten in de Belgische kerncentrales Doel en Tihange. De Raad heeft niet alleen deze kerncentrales, maar ook de kerncentrales Borssele (in Nederland) en Emsland (in Duitsland) in zijn onderzoek betrokken.

Opvolging van de aanbevelingen

Aanbeveling 1: Aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat:

Verbeter – samen met de verantwoordelijke bewindspersonen in België en in Duitsland – de grensoverschrijdende samenwerking die is gericht op het beperken van de gevolgen van een eventueel kernongeval. Besteed daarbij in het bijzonder aandacht aan:

- harmonisatie van de uitgangspunten voor de respons op een kernongeval;
- de crisisplannen die nu nog onvoldoende ingaan op grensoverschrijdende aspecten;
- het gezamenlijk voorbereiden van de respons op een kernongeval, door middel van gemeenschappelijke oefeningen, simulatietrainingen, et cetera; en
- harmonisatie van de crisiscommunicatie.

Reactie van de staatssecretaris van IenW

De staatssecretaris onderkent dat er verschillende uitgangspunten bestaan die kunnen leiden tot verschillende maatregelen in België, Duitsland en Nederland ten tijde van een ernstig kernongeval met grensoverschrijdende gevolgen. Zij zal het belang van geharmoniseerde uitgangspunten en hoe daartoe te komen bespreken in de bilaterale overleggen met Duitsland en België maar ook in een groter verband zoals HERCA, Euratom en de IAEA. Echter, volgens de Onderzoeksraad is het belang van geharmoniseerde uitgangspunten reeds in Europees verband en ook in de overleggen tussen Nederland en zijn buurlanden onderkend. In het onderzoeksrapport werd geconstateerd dat België en Duitsland grotere zones rondom een kerncentrale voorbereiden dan Nederland en dat die verschillen onwenselijk zijn. Een verdergaande harmonisatie van de uitgangspunten betekent concreet dat Nederland de voorbereidingszones rondom de kerncentrales moet uitbreiden zodat deze in lijn zijn met de Belgische en Duitse voorbereidingszones. Uit de reactie van de staatssecretaris is niet op te maken of zij het beleid op dit punt zal bijstellen. Ook de brief van de ANVS gaat kort in op dit onderwerp. Deze reactie geeft niet de indruk dat men voornemens is de zones te verruimen. Zo schrijft de ANVS dat in enkele Europese landen een trend waarneembaar is naar verruiming van deze zones en dat die verruiming deels ingegeven lijkt te worden door de publieke opinie (zonder dat risicoanalyses hiervoor aanleiding geven). Reeds in haar reactie op het inzagerapport heeft de ANVS deze opvatting geuit. Deze opvatting deelt de Onderzoeksraad niet, zoals ook in Bijlage B bij het rapport is aangegeven. Het is vooral belangrijk dat grenslanden hun voorbereidingszones rondom dezelfde kerncentrale harmoniseren, omdat verschillen bij een daadwerkelijk ongeval ertoe kunnen leiden dat landen aan weerszijden van de grens verschillende maatregelen treffen.

In overleg met de buurlanden, de betrokken veiligheidsregio's en de binnen Nederland verantwoordelijke bewindspersonen wordt verkend waar en hoe de crisisplannen op nationaal en regionaal niveau moeten worden versterkt. Dit wordt uitgewerkt onder regie van de Stuurgroep Nationaal Crisisplan stralingsincidenten. De reactie van de staatssecretaris gaat niet in op de grensoverschrijdende aspecten in de crisisplannen, waar de aanbeveling van de OVV juist op was gericht.

De noodzaak om ook grensoverschrijdend te oefenen en te trainen, acht de staatssecretaris evident. Medio april werd de grote nucleaire oefening *Shining Spring* gehouden met een fictief incident in de kerncentrale Borsele; aan deze oefening namen ook Belgische partijen op zowel nationaal als decentraal niveau deel. Zij is het er mee eens dat oefenen en trainen een structureler karakter moet krijgen. In de contacten met de buurlanden zal worden ingestoken op een meer systematische benadering van de wederzijdse nucleaire oefenprogramma's, onder andere door het maken van afspraken over een afgestemd programma voor oefenen en trainen.

De staatssecretaris schrijft dat zij de aanbeveling om de crisiscommunicatie bij een kernongeval tussen de landen te harmoniseren zal opvolgen. Tijdens het onderzoek is met de buurlanden gesproken om de terminologie van de crisiscommunicatie te stroomlijnen. Ook is op basis van de aanbevelingen al de nodige aandacht besteed aan de harmonisatie van crisiscommunicatieplannen. Waartoe die aandacht heeft geleid, volgt niet uit de reactie.

Conclusie over opvolging eerste aanbeveling

De staatssecretaris meldt met de aanbeveling aan de slag te gaan. De reactie van de staatssecretaris beperkt zich voornamelijk tot intenties en tot reeds eerder getroffen maatregelen. De staatssecretaris gaat nauwelijks in op concrete acties die worden of zijn ondernomen. Op dit moment is niet te beoordelen of de aanbeveling daadwerkelijk zal worden opgevolgd.

Aanbeveling 2: Aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat:

Maak afspraken met België en Duitsland over de wijze waarop de bovennationale crisisbesluitvorming plaatsvindt in geval zich bij kerncentrale Borssele, Doel, Tihange of Emsland een ongeval met grensoverschrijdende gevolgen zou voordoen. Leg daarbij vast dat die besluitvorming ten minste tot doel heeft om aan weerszijden van de grens overeenkomstige responsmaatregelen te nemen en daar eensluidend over te communiceren.

Reactie van de staatssecretaris van IenW

Nederland zet zich in intergouvernementeel verband (Benelux, OESO en IAEA) in voor het maken van afspraken over de besluitvorming bij een eventueel kernongeval in de grensstreek. Daarnaast laat de staatssecretaris van IenW in samenspraak met de ministers van IenW en JenV en met de buurlanden, verkennen op welke wijze de afstemming van de besluitvorming ten aanzien van de te nemen responsmaatregelen gericht op een kernongeval in de grensstreek en eensluidende communicatie hierover kan worden verbeterd. Of de verkenning reeds is opgepakt en wanneer de resultaten worden verwacht, is niet duidelijk.

Conclusie over opvolging tweede aanbeveling

De staatssecretaris van IenW schrijft dat ze met haar collega-bewindspersonen in Nederland en de buurlanden de mogelijkheden gaat verkennen hoe de bovennationale crisisbesluitvorming kan worden vormgegeven. Dit is een eerste stap in de opvolging van de aanbeveling. Uit de verkenning zal moeten blijken in hoeverre hier concreet invulling aan zal worden gegeven.

Aanbeveling 3: Aan de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS):
Onderken de zorgen die onder de Nederlandse bevolking bestaan over de veiligheid van kerncentrales en adresseer deze door:

- afspraken te maken met buurlanden over de grensoverschrijdende informatieverstrekking bij vergunningprocedures, zodat burgers over de grens, die binnen een straal van 20 kilometer van een kerncentrale wonen, actief over die procedures worden geïnformeerd en in de gelegenheid worden gesteld om in te spreken;
- in voor burgers begrijpelijke taal te communiceren over incidenten die zich voordoen bij kerncentrales; en
- prioriteit te geven aan het verbeteren van de communicatie over nucleaire risico's, onder meer door één loket in te richten waar burgers informatie kunnen vinden over hetgeen zij moeten doen in geval van een kernongeval.

Reactie van de ANVS / de staatssecretaris van IenW

De ANVS wil afspraken maken met buurlanden over de grensoverschrijdende informatieverstrekking bij vergunningprocedures, zodat burgers over de grens, die binnen een straal van 20 kilometer van een kerncentrale wonen, over die procedures worden geïnformeerd en in de gelegenheid worden gesteld om in te spreken. De ANVS heeft actie ondernomen om die verruiming van de informatiezone voor Belgische kerncentrales te kunnen gaan realiseren en zal dit met de Belgische toezichthouder, het FANC, bespreken. Daarnaast spant de ANVS zich in om de voorlichting aan de bewoners in de Nederlandse grensstreken te verbeteren en te uniformeren. Opvallend genoeg gaat de reactie van de ANVS niet in op de informatieverstrekking aan Belgische inwoners die binnen een straal van 20 km rondom kerncentrale Borssele (op 16 km van de Belgische grens) wonen. Wel zegt de ANVS ook afspraken te gaan maken met de Duitse nucleaire autoriteit over de informatieverstrekking bij vergunningprocedures, maar voor de aanbeveling is dat minder relevant. De Duitse kerncentrale Emsland ligt namelijk op 20 km afstand van de Nederlandse grens.

De ANVS geeft aan dat zij werkt aan het in voor burgers begrijpelijke bewoordingen uitleggen van de vaak technische complexe storingen die zich voordoen bij kerncentrale Borssele. Hoe de ANVS de informatie over incidenten toegankelijker zal maken en wat er daadwerkelijk zal veranderen ten opzichte van de situatie die de Onderzoeksraad in zijn onderzoek heeft aangetroffen, wordt niet duidelijk gemaakt. Verder meldt de ANVS met België en Duitsland initiatieven te ontwikkelen om de informatie over incidenten in buitenlandse kerncentrales voor de omwonenden sneller en begrijpelijker beschikbaar te maken. Enkele recente incidenten tonen aan dat partijen hier in de praktijk nog niet goed in slagen. In april 2018 waren er communicatieperikelen rondom de lekkage bij de kerncentrale Doel. Aanvankelijk was aan Nederlandse zijde onbekend dat de lekkage zich in het nucleaire gedeelte bevond en de ANVS was überhaupt niet direct op de hoogte gebracht. In mei 2018 bleek dat inwoners van Midden- en Noord-Limburg bewust niet zijn ingelicht door de

veiligheidsregio over fouten bij de verdeling van jodiumtabletten die personen tot en met 18 jaar moeten beschermen bij een kernramp.¹

De reactie van de ANVS gaat vooral in op de risicocommunicatie (jodiumtabletten, wat te doen bij een kernongeval, wat is straling), maar deze vorm van communicatie verschilt wezenlijk van de berichtgeving over incidenten. De ANVS-website zal verder worden ontwikkeld, bijvoorbeeld door een duidelijke ingang te creëren waar alle relevante overheidsinformatie over nucleaire veiligheid en stralingsincidenten bij elkaar is gebracht (één webportaal). Via deze ingang wordt de informatie waar het publiek behoefte aan heeft op een begrijpelijke wijze ontsloten.

Conclusie over opvolging derde aanbeveling

De ANVS zet zich in om de aanbeveling op te volgen, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar het verbeteren van de risicocommunicatie. Ten aanzien van de berichtgeving over incidenten bij kerncentrales en de informatieverstrekking bij vergunningprocedures is niet helder welke verbeteracties in gang zijn gezet. De ANVS spreekt vooral intenties uit en gaat niet in op de daadwerkelijke maatregelen. Enkele recente gebeurtenissen tonen aan dat deze intenties nog niet altijd in de praktijk te zien zijn.

¹ *Fouten bij verzenden jodumpillen voor kernramp bewust stilgehouden*, de Limburger, 23 mei 2018. Honderden huishoudens in Limburg die binnen een straal van 100 kilometer van de kerncentrale in Tihange wonen, zouden nooit jodumpillen hebben ontvangen.